

(оп. 1. спр. 7), «Планы работы общеобразовательных курсов на 1940 – 1943 гг.» (оп. 1. спр. 17), «Годовой отчет секретаря комиссии Министерству культов и просвещения Венгрии за 1940 – 1942 гг.» (оп. 1. спр. 19), «Циркуляр Министерства культов и просвещения Венгрии о просветительной работе среди иноязычных венгерских подданных» (оп. 1. спр. 57). У Ф. 1097 «Внешкольная народно-просветительная комиссия Ужанской жупы, г. Севлюш» (1941 – 1943 гг.) оп. 1 (1940 – 1943) розміщені матеріали про народнопросвітницьку діяльність вчителів Підкарпаття, а саме: «План работы комиссии на 1940-1942 гг.» (оп. 1, спр. 3), «Циркуляры Министерства культов и народного просвещения Венгрии и переписка с народно-просветительными комиссиями других жуп о приобретении литературы» (оп. 1, спр. 25), «Переписка с руководством профашистской молодежной организации «Левенте» о координации работы» (оп. 1, спр. 28).

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, на підставі аналізу документально-фактологічних матеріалів Державного архіву Закарпатської області можемо виокремити такі групи документів: 1) нормативні акти (закони, циркуляри, накази, розпорядження Міністерств, територіальних управлінь освітою тощо); 2) звітна інформація (статистичні дані про кількість шкіл, учнів, вчителів та педагогічні звіти); 3) навчальні плани та програми та підручники для початкових шкіл; 4) матеріали роботи вчительських семінарій, гуртків, конференцій, з'їздів, організації курсів підвищення кваліфікації вчителів; 5) особові справи учнів та вчителів. Їх вивчення дозволяє системно й ґрунтовно дослідити процес становлення та розвитку початкових шкіл у Закарпатті в другій половині XIX – першій половині XX століття, обґрунтувати тенденції його розвитку, охарактеризувати організацію навчально-виховного процесу та зміст початкової освіти на різних історичних етапах

Список використаних джерел

1. Гупан Н.М. Українська історіографія історії педагогіки / Н.М. Гупан. – К.: А.П.Н., 2002. – 224 с.
2. Історичне джерелознавство: Підручник / Ярослав Степанович Калакура, Ірина Нінелівна Войцехівська, Світлана Федорівна Павленко та ін. – К.: Либідь, 2002. – 488 с.
3. Перелік фондів Державного архіву Закарпатської області / Державний архів Закарпатської області. Повітовий музей Сату-Маре. Румунія. – Ужгород – Сату-Маре, 2004. – 186 с.

References

1. Hupan N.M. ed. 2006. *Ukrainska istoriografii istorii pedahohiky* [Ukrainian historiography of the history of pedagogy] Kyiv: A.P.N.
2. Kalakura Ya. S., Voitsekhivska I. N., Pavlenko S. F. ed. 2002. *Istorychne dzhereloznavstvo* [Historical Source Studies] Kyiv: Lybid.
3. Derzhavnyi arkhiv Zakarpatskoi oblasti. Povitovy muzei Satu-Mare. Rumuniia ed. 2004. *Perelik fondiv Derzhavnoho arkhivu Zakarpatskoi oblasti* [List of funds of the State Archives of the Transcarpathian region] Uzhhorod – Satu-Mare.

Объективность историко-педагогического исследования обеспечивает тщательное изучение архивных источников, которые содержат важную информацию о деятельности начальных школ Закарпаття. С учетом особенностей историко-территориальных изменений, которые происходили в Закарпатье на протяжении второй половины XIX - первой половины XX века, исследования становления и развития начальной школы Закарпаття в свете архивных источников осуществляется по следующей периодизации: I этап - развитие начальной школы Закарпаття периода пребывания в составе Австро-Венгрии (1848 - 1919 гг.); II этап - образовательные достижения и перестройка начальной школы Закарпаття Чехословацкого периода (1919 - 1938 гг.); III этап - деятельность начальных школ периода венгерского подчинения Закарпаття (1939 - 1944 гг.).

Ключевые слова: начальная школа, архивные источники, Закарпатье.

The purpose of the study is to carry out a retrospective analysis of archival sources, which reflect the activity of the primary schools of Transcarpathia in the second half of XIX - the first half of the XX century. The method of the study – the content analysis of the archival materials (of the curricula, programs, textbooks, lesson schedules, class journals) in order to identify retro peculiarities of the organization and content of activity of the Transcarpathian primary school; chronological, retrospective logical and system analysis - as a basis for studying the organization and management of the activity of the primary school of Transcarpathia in the context of historical and systemic educational transformations; historical and comparative analysis - to identify the trends in the regional development of the primary school. Here are the research results and scientific novelty. Having analyzed the documentary and factual materials of State Archives of the Transcarpathian region we can distinguish the following groups of documents: 1) regulatory acts (laws, circulars, precripts, orders that were issued by the Ministry and the regional Department of Education etc.); 2) reporting information (statistical data about the number of schools, pupils, teachers and pedagogical reports); 3) the curricula and programs of the primary schools; 4) materials of the work of the teacher's seminars, circles, conferences, congresses, organization of teacher training courses; 5) the personal affairs of pupils and teachers. Study of these documents allows to investigate systematically and thoroughly the process of formation and development of the primary schools in Transcarpathia of the second half of the XIX - the first half of the XX century, gives an opportunity to characterize the organization of the educational process and the content of the primary education at various historical stages. Here is the practical significance of the study. Materials for publication, its main provisions and conclusions can be used during the teaching of such disciplines as: «History of Pedagogy», «Pedagogy», «Comparative Pedagogy», and they also can be used to write the scientific historical and pedagogical studies.

Key words: primary school, archival sources, Transcarpathia.

УДК 37.018(477.87) «179/184»

DOI 10.31339/2413-3329-2018-2(8)-46-49

Човрій Софія Юліївна,
старший викладач,

Мукачівський державний університет, м. Мукачево

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ СТАНОВЛЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ ЗАКАРПАТТЯ НАПРИКІНЦІ ХVІІІ – У ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ СТОЛІТТЯ

У статті порушено проблему зародження та еволюції педагогічної освіти Закарпаття наприкінці ХVІІІ – у першій половині ХІХ століття. У досліджуваній період Закарпаття належало до Угорського королівства, яке перебувало у складі монархії Габсбургів. Імператриця Марія Терезія й уряд Австрії з метою зміцнення центральної влади і впливу держави на освіту в 70-х роках ХVІІІ століття

приступили до проведення шкільної реформи. Дана реформа відіграла значну роль у піднесенні рівня освіти Угорщини, в тому числі й Закарпаття. Завдяки реформі в 1793 році при Ужгородській «нормальній» школі починається підготовка вчителів для народних шкіл, що заклало фундамент педагогічної освіти краю.

Ключові слова: педагогічна освіта, освітні реформи, монархія Габсбургів, Угорське королівство, Закарпаття.

Постановка проблеми. Перетворення в сфері загальної середньої освіти зумовлюють зміни в системі підготовки педагогічних кадрів, здатних до адекватного реагування на виклики, які зумовлені інтенсифікацією глобалізаційних процесів, стрімким розвитком інформаційного суспільства, що актуалізує переосмислення значення освіти в цивілізаційному вимірі. Доцільність нашого дослідження зумовлена суперечністю між дедалі більшими вимогами до професійного рівня сучасного вчителя та неповнотою реалізації в його підготовці принципу інтеграції освітньої інноватики та історико-педагогічних надбань. Зокрема, актуальним у цьому плані є вивчення історичної ретроспективи підготовки вчителів у Закарпатті як одному з поліетнічних регіонів України. Аналіз історико-педагогічної літератури, архівних джерел свідчить, що питання освіти Закарпаття не можна розглядати поза політичними, економічними та загальнокультурними подіями і процесами, що відбувалися в Австрійській імперії. Ретроспективний аналіз окремих історичних подій і фактів впродовж досліджуваного періоду дає можливість краще збагнути становлення педагогічної освіти Закарпаття, а також характеру державотворчих процесів, які відбувалися в монархії Габсбургів, Угорському королівстві, організацію і зміст цієї освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Історія професійної підготовки вчительських кадрів в Україні досліджувалася Н. Дем'яненко, О. Дзериним, М. Заволокою, І. Зайченком, В. Майбороною, Л. Семеновською та ін. Розвиток освіти Закарпаття, зокрема й питання підготовки вчительських кадрів, відображено у розвідках науковців О. Богіва, В. Гомонная, В. Росула, М. Талапканича, О. Фізеші, В. Химинця, П. Ходанича та ін.

Мета статті: проаналізувати особливості підготовки вчителів початкових шкіл у Закарпатті наприкінці XVIII – у першій половині XIX століття.

Результати дослідження. Наприкінці XVIII століття у надрах феодално-кріпосницької системи почали зароджуватися нові капіталістичні відносини. Розвиваються ремесло, мануфактури й торгівля, у сільське господарство проникають товарно-грошові відносини, починає формуватися новий клас – буржуазія. Це сприяло істотним змінам в сфері освіти.

Австрійський уряд розумів, що збудувати міцну державу, не маючи відповідної кількості освічених людей, неможливо. Щоб підняти рівень освіти імперії до європейського стандарту цисарева *Марія Терезія* (Maria Theresia Walburga Amalia Christina) (1717-1780 pp.) запросила з Німеччини члена чорного ордену августинців *Й. Фельбігера* (Johann Ignaz von Felbiger) (1724-1788 pp.), який протягом 1774 р. розробив план реорганізації народного шкільництва за німецьким зразком. Цей план відображений у праці «Allgemeine Schulordnung für die deutschen Normal-, Haupt- und Trivialschulen in den sämtlichen kaiserlich-königlichen Erbländern. Wien. 1774.» (тут: Загальний порядок шкільний у Габсбурзькій імперії. Відень. 1774. – *Човрій С. Ю.*) [9, с. 14], став основою шкільної реформи в Угорському королівстві.

Реформа здійснювалася відповідно до затвердженого імператрицею *Марією Терезією* 22 серпня 1777 р. документу про введення нової системи освіти в Угорщині та в приєднаних до неї провінціях, виданого латинською мовою під назвою: «Ratio Educationis totiusque Rei Literariae per Regnum Hungariae et Provincias eidem adnexas. Tomus I. Vindobonae. Typis Joan. Thom. Nob. de Trattnem. MDCCLXXVII.» (повна назва на угорській мові: A nevelés- és oktatásügy rendje Magyarországon és kapcsolt tartományokban. I. kötet. Bécsben. Nemes Trattnem János Tamás, Ó Cs. Kir. Szent Felségének Nyomdása és Könyvkiadója Betűivel. 1777. [1, с. 35]. Тут: Система освіти Угорщини і в приєднаних до неї провінціях. Том I. Відень. Благородний Трагтнерн Янош Томаш, друкар і видавництво Їх Святої Величності Імператриці –

Човрій С. Ю.). Авторами цієї концептуальної законодавчої моделі виступали *Й. Урмені* (Úrményi József) (1741-1825 pp.) – радник канцелярії імператриці; *Д. Терстянський* (Tersztvianszky Dániel) (1730-1800 pp.) – архіваріус, бібліотекар, редактор журналу; *П. Мако* (Makó Pál) (1723-1793 pp.) – професор математик і фізики; *А. Коллар* (Kollár Ádám) (1718-1783 pp.) – юрист, історик і лінгвіст, директор віденської придворної бібліотеки [4, с. 35].

Головним завданням реформи в дусі політики «освіченого абсолютизму» була ліквідація неграмотності, охоплення початковою освітою якомога більшої кількості дітей. Система освіти, яка до того часу була в підпорядкуванні церкви, вперше переходить у відомство держави.

«Ratio Educationis» складається зі вступу і трьох розділів. У вступі говориться про необхідність і пріоритетність упорядкування системи освіти, перераховуються національності, віросповідання та суспільні прошарки населення Угорського королівства, а також всі глибокі освіти: народні школи, гімназії, академії, університети. Далі підкреслюється, що реорганізація системи освіти, буде результативною, лише за умови, що педагоги будуть отримувати відповідну заробітну плату, якщо праця вчителя цінуватиметься, а посада вчителя поважатиметься, якщо держава належним чином фінансуватиме освіту та встановить чіткий контроль за функціонуванням навчальних закладів та бережливим використанням асигнувань [5, с. 25]. У кінці вступу дається вмотивування розподілу документу на три розділи (§ 6) [1, с. 42-43].

У першому розділі «De politica-economica Scholas administrandi ratione generatim» висвітлюється система управління закладами освіти (§§ 7-81). Вищим керівним органом була Навчальна комісія, що входила до Угорської королівської Намісницької ради (§ 9). Угорщину було поділено на 8 шкільних округів з центрами в містах (§ 11): *Буда* (тут: угор. Buda – столиця Угорського королівства від середини XIII століття до 1541 р. – *Човрій С. Ю.*), *Пожонь* (тут: угор. Pozsony – до 1919 р. місто в Центральній Європі, сьогодні Братіслава, столиця Словачької Республіки – *Човрій С. Ю.*), *Банська Бистриця* (тут: словац. Banská Bystrica, угор. Besztercebánya – місто в центральній Словаччині на річці Грон, центр Банськобистрицького краю – *Човрій С. Ю.*), *Дьєр* (тут: угор. Győr – місто в північно-західній Угорщині – *Човрій С. Ю.*), *Печ* (тут: угор. Pécs – місто в південно-західній Угорщині – *Човрій С. Ю.*), *Кошице* (тут: словац. Košice, угор. Kassa – місто на сході Словаччині – *Човрій С. Ю.*), *Ужгород* (тут: угор. Ungvár – місто на річці Уж, сьогодні адміністративний центр Закарпатської області – *Човрій С. Ю.*), *Орадя* (тут: румун. Oradea, угор. Nagyvárad – місто на заході Румунії – *Човрій С. Ю.*). Крім цього, для керівництва школами Далмації, Хорватії та Словенії був створений дев'ятий шкільний округ з центром у місті *Загреб* (тут: хорват. Zagreb, угор. Záhgráb – сьогодні столиця Хорватії – *Човрій С. Ю.*). На чолі шкільних округів були поставлені королівські директори («Regii provinciales studiorum directores»), яким підпорядковувались інспектори початкових шкіл [1, с. 47-48]. У центрі кожного шкільного округу створювалися чотирикласні «нормальні» школи, тобто зразкові, які служили прикладом для інших народних шкіл, а також готували для них учителів [1], [5, с. 25]. Підготовка вчителів для народних шкіл тривала кілька місяців і закінчувався складанням спеціальних кваліфікаційних іспитів з усіх предметів, які мали викладатися у головній школі, й давала право працювати у таких школах [6, с. 24].

Другий розділ «De Institutione et argumentis studiorum» висвітлював закономірності планування й зміст навчального процесу в освітніх закладах різних рівнів (§§ 82-201). Третій розділ «De Scholarum politia seu disciplinae procuracione» розкриває особливості управління закладами освіти (§§ 202-254) [1], [5].

Доцільно зауважити, що «Ratio Educationis» – це не закон, а указ, зазнав значного протистояння з боку протестантів, які ігнорували вимоги уряду щодо виконання положень даного документу в своїх освітніх закладах.

У 1782 р. державна влада кількість шкільних округів в Угорщині зменшила до шести з центрами в містах: Буда, Пожонь, Кошице, Орадя, Дьєр, Загреб. Даний адміністративний розподіл був у дії до 1850 р. [7, с. 291]. Закарпаття перебувало в підпорядкуванні Кошицького адміністративного шкільного округу.

На Закарпатті підготовка вчителів для народних шкіл розпочалася за сприяння єпископа Мукачівської греко-католицької єпархії А. Бачинського (Bacsinszky András) (1732-1809 pp.) [3, с. 5]. У 1793 р. вчителя Д. Поповича (Popovics Demeter) направлено в Ужгород з метою організації та керівництва підготовки педагогічних кадрів для народних шкіл, який згодом стає першим директором «нормальної» школи. Курс навчання тривав п'ять зимових або п'ять літніх місяців [3, с. 6-7], [6, с. 27]. У 1805 р. Д. Поповича призначено заступником інспектора Кошицького шкільного округу [3, с. 6]. 4 листопада 1806 р. цар Франц I (Franz Joseph Carl von Habsburg-Lothringen) (1768-1835 pp.), який вступив на престол у 1792 р., видав друге «Ratio Educationis». Постанова визначила 6 шкільних округів з центрами в містах: Буда, Пожонь, Дьєр, Кошице, Орадя і Загреб; відкрила шлях для отримання освіти на рідній мові; визнала потребу освіти кожної дитини і в цілому позитивно вплинула на розвиток шкільництва та педагогічної освіти зокрема [4, с. 42].

З 1808 р. по 1831 р. посаду заступника інспектора (Pro-Inspector), а з 1831 р. по 1835 р. – почесного про-інспектора (Emeritus Pro-Inspector) займає Д. Крічфолуші (Kricsfalussy György). У 1835 році наступником Д. Крічфолуші став відомий історик, мовознавець, культурно-освітній і церковний діяч М. Лучкай (Lucskay Mihály) (1789-1843 pp.), який опікувався препаратом до 1839-го.

У 1839 році на посаду директора Ужгородської препаранди призначено Я. Чурговича (Csurgovics János) (1791-1862 pp.), який вніс вагомий вклад як в організацію шкільної справи, так і в підготовку вчителів для народних шкіл краю. Саме він дає виготовити першу печатку закладу із символікою Угорщини і надписом латинською мовою: *Sigillum gr. cath. Scholae Praeparand. Ungvariensis 1841* (у перекладі автора: Печатка греко-католицької учительської препаранди. Ужгород 1841) [3, с. 19-25]. З 1834 р. п'ятимісячні курси було розширено до десяти місяців [3, с. 22].

Згідно освітньої реформи 1845 року «Systema Scholarum» (у перекладі автора: «Система шкіл») термін навчання у препаратіях збільшується до двох років. За Розпорядженням Намісницької ради

№ 14 698 від 9 травня 1844 р. термін навчання в Ужгородській препаратії збільшився до двох років [3, с. 29-30].

У 1845 році офіційно запроваджується вживання мадярської мови в діловодстві ужгородського навчального закладу замість латинської, якою до цього часу велася вся документація [3, с. 34]. У 1861 році урядові органи державного управління намагаються ввести німецьку мову і погоджуються оплачувати лише тих викладачів, які будуть проводити заняття на даній мові. У знак протесту 26 листопада 1861 року Я. Чургович відмовляється від займаної посади. 18 вересня 1862 року директором призначено викладача теології М. Лихварчика (Lichvártsik Mihály) [3, с. 38-39]. У 1867 р. внаслідок компромісної угоди, укладеної з Австрією, Угорщина увійшла до складу Австро-Угорської монархії і в історії Закарпаття починається новий етап системних освітніх трансформацій.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, як бачимо, підготовка вчителів для народних шкіл краю розпочалася за сприяння єпископа Мукачівської греко-католицької єпархії А. Бачинського та здійснювалася відповідно до виданого імператрицею Марією Терезією 22 серпня 1777 р. Указу про введення нової системи освіти в Угорщині та в приєднаних до неї провінціях: «Ratio Educationis totiusque Rei Literariae per Regnum Hungariae et Provincias eidem adnexas». Головними завданнями реформи були: ліквідація неграмотності, охоплення початковою освітою якомога більшої кількості дітей, відокремлення школи від церкви. У кожному шкільному окрузі створювалися чотирирічні «нормальні» школи, при яких передбачалася підготовка вчителів для народних шкіл. Згідно освітньої реформи цесаревої Марії Терезії в 1793 році в м. Ужгороді при «нормальній» школі починається підготовка педагогічних кадрів. Курс навчання тривав п'ять зимових або п'ять літніх місяців. 4 листопада 1806 р. виходить нова редакція «Ratio Educationis», яка систематизувала видані до цього часу закони, постанови й розпорядження, передбачила кількісне зростання так званих препаратів («schola praeparandum»), метою яких була підготовка вчителів для народних шкіл. Згідно освітньої реформи 1845 р. «Systema Scholarum» термін навчання у препаратіях збільшується до двох років, однак вони не стали самостійними навчальними закладами, а залишилися і надалі при «нормальних» школах.

Перспективи подальших досліджень полягають у вивченні проблем становлення професійної педагогічної освіти у Закарпатті в інші історичні періоди, що дасть можливість урізноманітнити й удосконалити сучасні форми роботи з учителями початкових шкіл, розробити шляхи підвищення їх професійної кваліфікації.

Список використаних джерел

1. Az 1777-iki Ratio Educationis // Fordította, bevezetéssel és jegyzetekkel ellátta: dr. Friml Aladár. Pedagógiai Könyvtár. I. kötet. Szerk.: Kornis Gyula. – Budapest : Kiadja a Kath. Középiskolai Tanáregyesület, 1913. – 271. p.
2. Fináczy Ernő. A magyarországi közoktatás története Mária Terézia korában / Ernő Fináczy. – II. kötet: 1773 – 1780. – Budapest : Magyar Tudományos Akadémia, 1902. – 525. p.
3. Kaminszky Géza. Emlék-album az Ungvári Kir. Gör. Kath. Éneklész-Tanítóképezde 100 éves fennállásának jubileumára 1893 – 94-ik tanévben / Géza Kaminszky. – Ungvár : Jäger Bertalan Könyvnyomdája és Könyvkötészete, 1894. – 163. p.
4. Kardos József. 1000 éves a magyar iskola (996–1996) / József Kardos, Elemér Kelemen // Szerk.: Balogh László. – Budapest : Korona Kiadó Kft., 1996. – 192. p.
5. Kiss Áron. A magyar népiskolai tanítás története / Áron Kiss. – I. füzet. – Budapest : Franklin-társulat Magyar Irod. Intézet és Könyvnyomda, 1881. – 480. p.
6. Kiss József. A magyar tanítóképzés statisztikai adatai / József Kiss // Magyar Tanítóképző. – 1929. – 1. sz. – pp. 22-35.
7. Mészáros István. Neveléstörténet. Bevezetés a pedagógia és az iskoláztatás történetébe / István Mészáros, András Németh, Béla Pukánszky. – Budapest : Osiris Kiadó, 2003. – 417. p.
8. Német András. A magyar tanítóképzés története (177–1975) / András Német. – Zsámbék : Zsámbéki Tanítóképző Főiskola, 1990. – 122, [53] p.
9. Szakál János. A magyar tanítóképzés története / János Szakál. – Budapest : Hollóssy János Könyvnyomtató, 1934. – 147. p.

References

1. Kornis, Gy. (ed.) (1913). Az 1777-iki Ratio Educationis [The 1777 Ratio Educationis] // Fordította, bevezetéssel és jegyzetekkel ellátta: dr. Friml Aladár. Pedagógiai Könyvtár. I. kötet. – Budapest : Kiadja a Kath. Középiskolai Tanáregyesület.
2. Fináczy, E. (1902). A magyarországi közoktatás története Mária Terézia korában. II. kötet: 1773-1780 [History of the Public Education in Hungary at the Time of Maria Theresa. Volume II: 1773-1780]. Budapest: Magyar Tudományos Akadémia.

3. Kaminszky, G. (1894). Emlék-album az Ungvári Kir. Gör. Kath. Éneklész-Tanítóképezde 100 éves fennállásának jubileumára 1893-94-ik tanévben [Memorial-Album of Ungvár Commissioned Greek Catholic Chorister-Teacher-Training Seminary for its 100th Anniversary in the 1893-94 Academic Year]. Ungvár: Jäger Bertalan Könyvnyomdája és Könyvkötészete.
4. Kardos, J., Kelemen, E. & Balogh, L. (ed.) (1996). 1000 éves a magyar iskola (996–1996) [1000th Anniversary of the Hungarian School (996-1996)]. Budapest: Korona Kiadó Kft.
5. Kiss, Á. (1881). A magyar népiskolai tanítás története [History of the Hungarian Public School Instruction]. Budapest: Franklin-társulat Magyar Irod. Intézet és Könyvnyomda.
6. Kiss, J. (1929). A magyar tanítóképzés statisztikai adatai [Statistical Data of the Hungarian Teacher-Training]. In O. Molnár (ed.), Hungarian Teacher Training, 42 (1), (pp. 22–35). Budapest: Kiadja a Tanítóképző-int. Tanárok Orsz. Egyesülete.
7. Mészáros, I., Németh, A. & Pukánszky, B. (2003). Neveléstörténet. Bevezetés a pedagógia és az iskoláztatás történetébe [History of Education. Introduction to the history of pedagogy and schooling]. Budapest: Osiris Kiadó.
8. Németh, A. (1990). A magyar tanítóképzés története (1775-1975) [History of the Hungarian Teacher-Training (1775-1975)]. Zsámbék: Zsámbéki Tanítóképző Főiskola.
9. Szakál, J. (1934). A magyar tanítóképzés története [History of the Hungarian Teacher-Training]. Budapest: Hollósy János Könyvnyomtató.

В статті затронута проблема зародження та еволюції педагогічного образования Закарпаття в кінці XVIII – першої половини XIX століття. В досліджуєму періоді Закарпаття належало Венгерському королівству, яке знаходилося в складі монархії Габсбургів. Імператриця Марія Терезія та уряд Австрії з метою зміцнення центральної влади та впливу держави на освіту в 70-х роках XVIII століття приступили до проведення шкільної реформи. Данна реформа зіграла значальну роль в підвищенні рівня освіти Венгрії, в тому числі й Закарпаття. Благодаря реформі в 1793 році при Ужгородській «нормальній» школі починається підготовка учителів для народних шкіл, що заклало фундамент педагогічного освіти краю.

Ключеві слова: педагогічне образование, освітні реформи, монархія Габсбургів, Венгерське королівство, Закарпаття.

This study analyses the historical preconditions of the process of developing the profession of a pedagogue, institutionalisation of theoretical pedagogy, as well as their interaction that was going on in the first half of XIX century. In the period from late XVIII century and the first half of XIX century, Transcarpathia was part of the Hungarian Kingdom, while the latter formed an integral part of the Habsburg Monarchy. New capitalist relationships emerged among feudal ones. Handicraft industry, manufactories and commerce are developed, consumer relationships are established in agriculture, and a new social class is formed – the bourgeoisie. All of the factors mentioned above exercise significant influence on education. On 22 August 1777 Maria Theresa issued the first national document on state administration of educational affairs in Hungary, the “Ratio Educationis”. The main task of the reform in the political spirit of enlightened absolutism was to eliminate illiteracy as well as to give education to as many children as possible. The educational system that was formerly subordinated to the church now was under the authority of the state. Ratio Educationis also included the 1776 provision on school districts as well as a new school type: the normal school (a type of institution consisting of two departments: a three-class public school in the primary school department and teacher-training in the senior class department). The establishment of this new school type significantly intensified the process of developing early institutionalisation of teacher-training. The monarch’s edict establishing a new school type regulated the issues of teachers’ training, qualification, employment, as well as control over their work. In 1793 in the Transcarpathian Uzhhorod normal school was established where the teacher-training course lasted five winter or summer months. On 14 November 1806, a new edition of “Ratio Educationis” was issued systematising the previously issued laws, edicts, directives (by now the teacher-training department of normal school was “schola praeparandum”). In 1834 the Uzhhorod teacher-training five-months course was prolonged to ten months. In 1841 the first seal of the institution was made with Hungary’s coat of arms and a Latin inscription: Sigillum gr. cath. Scholae Praeparand. Ungvariensis 1841. According to the 1845 “Systema Scholarum” educational reform, the training period was extended to two years. Moreover, teacher-training was not an independent educational establishment any more; it functioned within normal school.

Key words: pedagogical education, educational reforms, the Habsburg monarchy, Hungarian kingdom, Transcarpathia.

УДК 373.3.062(045)

DOI 10.31339/2413-3329-2018-2(8)-49-52

Яров Тетяна Коріївна,

аспірант,

Мукачівський державний університет, м. Мукачево

ПАРТНЕРСТВО ШКОЛИ І СІМ'Я ЯК ПРОБЛЕМА ПЕДАГОГІЧНОЇ НАУКИ

У статті розглянуто проблеми, що виникають на сучасному етапі в спільній роботі школи та сім'ї в умовах їх соціального партнерства; описано причини, що впливають на співпрацю названих соціальних інститутів. Визначено роль держави та школи в контексті сучасної освітньої й соціальної політики та нормативно-правового забезпечення стосовно взаємодії школи та сім'ї. Досліджено, що втілення принципу гуманізації навчання і виховання має на меті взаємопроникнення сімейного і суспільного виховання. Важливо, коли педагоги і батьки є єдиномисльцями, тому в складних сучасних умовах сім'ї потрібна систематична і кваліфікована допомога школи. В основі педагогіки партнерства – спілкування, взаємодія та співпраця між учителем, учнем і батьками.

Ключові слова: школа, сім'я, партнерство, співпраця школи та сім'ї, виховання особистості дитини, сімейне виховання.

Постановка проблеми. Інтерес до проблеми виховання і розвитку дитини в сім'ї у нашій країні пов'язаний з новими соціально-економічними умовами. Зміна ідеологічних орієнтирів або повна їх відсутність створюють труднощі, з якими стикаються сучасні батьки. Взаємодія дитини з батьками є найпершим досвідом взаємодії із навколишнім світом. Важливо, коли батьки зацікавлені

в пошуках контакту і взаєморозуміння з дитиною, готові визнати в ній особистість і оцінити її право бути самою собою.

Сім'я – один з найважливіших соціальних інститутів будь-якого демократичного суспільства, що характеризується спільною формою взаємовідносин між людьми, в межах якого здійснюється основна частина їхньої життєдіяльності. Вона забезпечує державу громадянами і відіграє центральну роль у вихованні дітей, вводячи